

**Föreläsningar vid
Stockholms
högskola, HT 1893
: L 40:89 B /**

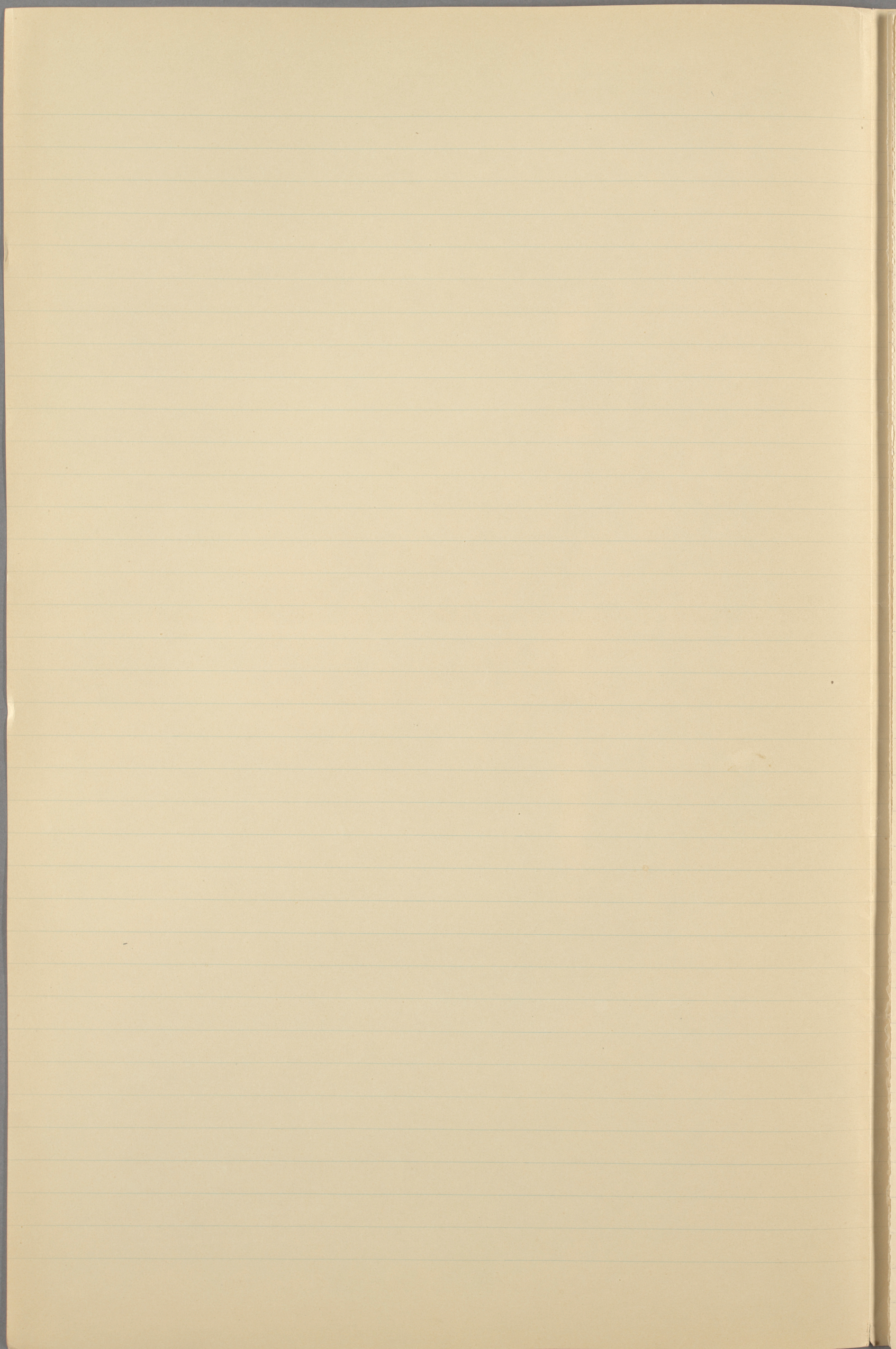
Rydberg, Viktor,

HS L 40:89 B

National Library
of Sweden

Nº 11

Det var i München under den konstläskaade Konung Ludvig I^s hägn som Peter v. Cornelius, den i nazarerernas skola uppförade monumenttal målaren, ^{dottern} ~~medan~~ ^{medan} han om att han genom sina stora cykliska freskomålningar skulle kunna lägga grund för en nationel tysk konst, en folklig konst i ordets bästa mening, en af hvars skapeller arbetaren så väl som konungen, den utbildade så väl som den ^{beträdd} ^{skulle} höglörde, ^{skulle} ^{konste} ha på uppbaggelse och glädje, en konst, hvori folket kunde igenkänna sina egen bättre noter, sina bästa känslor och tankar, sina historiska minnen i ^{sina} framtidsyner.

Det var ^{en} ~~en~~ dessa vackra drömmar, som människor med ideal anläggning icke ~~kan~~ ^{kan} äro i stånd att undvara, emedan lifet utan dem synes dem så torftigt i betydelse och — drömmar, på hvilka återuppväckelse, de måtte tro, när de se dem bäras till grafven. Freskerna, som Cornelius och hans skola i München, ^{skapade} äro redan nu knappt annat än skuggor, som vind i väder snart ha utplövat. Det betyder likväl mindre. ^{andra} ~~Hade~~ ^{hadde} ~~tidon varit gynnansome~~ ^{och varaktigare} skulle kunnit i deras ställe, om de varit ett uttryck för ett nationelt behof, för någon af folket efterlängtat. Men ~~der~~ ^{der} ~~voro~~ ^{voro} de tydligen icke. Och Schnorr v. Carolsfelds teckningar till bibeln ha slagit rötter hos folket; Cornelius' fresker med dess ^{guden} ^{och hjältar} har folket gått likgiltigt förbi. Och när konsthistorikerna stanna framför dem, är det för att säga dem ett likgiltigt farväl eller gifva dem en förbimmelse — den nämligen, att detta freskmåleri, som ^{med den teknisk, i. d. användes ej hvar} ~~ej~~ ^{lämne} ~~passade~~ ^{passade} för klimatet i det af germaner bebodda Europa, varit hindrande för oljemåleriets utveckling i Tyskland.

Än mer skulle oljemåleriet förlorat därpå, om Münchens konstskola hade varit den enda i Tyskland. Men nu fanns där en annan, som i någon mån godtgjorde hvad München hade försenat. Det var målarskolan i Düsseldorf.

^{skola} Akademiens ^{ledare} ~~huvudstad~~ ^{huvudstad} hade år 1826 ^{öfver} ~~späta~~ ^{öfver} Wilhelm Schadow till direktör, och en klokare, mer praktisk direktör kunde den icke få. Schadow, som af den store bildhuggaren med detta namn, var ^{gjett} ~~intet~~ ^{gjett} snille och blickade ej mot aflägsna mål; men han var en i tekniskt afseende kunnig i thidlig målare, hvilket Münchens skola ^{ledare} C. ej var, och han var en ^{Skollära} ~~af~~ ^{af} ~~för~~ ^{för} ~~trifflig~~ ^{trifflig} lärare, duglig organisator och på samma gång världsmän. Han, liksom C., var i historiemåleriet, synnerligen det bibliska, målarens höjsta uppgift; men på samma gång han uppställde stränga fordringar på

24/10.93.

Lärjungarna, som hade ha ett deras individualitet och pietät i uttrycket, hvilket hade den följda, att skolan i Düsseldorf redan från början visade en större mångfaldighet. Särskildt hade Schadow en på att utveckla oljemålning. Detta var i flere afseenden en nödvändighet. ^{För} Corneille var prekta (monumental) målning det väsentliga, emedan han framför allt hade konstens inverkan på naturen i sikte. Men hur skulle man till slut få väggar för monumental målningens alla ändamål? Det skulle förtä utrymme för dem, äfven om alla slott, palatser, rådhus, skolhus, kyrkor, societetslokaler i Tyckland äppnades ^{erbjöds} sina väggar åt dem, hvilket i öfrigt ej var att kopas på. ^{För} Staffelmålning i olja behöfde man därmed aldrig befara, brist på utrymme. I det lilla Holland kunde ju på 1600-talet hundratals målare existera bredvid hvarandra. Där ^{hvar} beträffat oljeflor vilkommer beorr allt på den stora publikens köplust. Då resonerade den praktiske, Schadow. Uppenack! Publikens köplust var obetydlig. Konstnärerna få till antalet, och staten köpte den tiden inga konstverk. Då kom Schadow på den tanken att bilda en konstförening för Rheinlanderna & Westfalen, som inköpte och bländ sina medlemmar utlottade de deinelderfske, konstnärernas arbeten. Det var en sorglig nödvändighet att välta en vidan åtgärd, men denna sorgliga nödvändighet existerar än i dag och har gifsit uppkof till atta de konstföreningar, och blifvit stiftade efter närstret af den i Düsseldorf. Slutligen hade Schadow äfven den förtjusningen att att dröpa sina lärjungar till studiet af naturen, Monumentalmålning står alltid i vid faran att falla ned i en könventionell idealtypik, att måla genluter efter en vin schablon och utan individualitet. Staffelmålning kan räcka ut för samma fara, men blir då absolut odrägligt. Schadow insåg det & dref sine lärjungar till att betrakta världen & människorna omtyng. Detta i förening med den kolouriska teknik, som Schadow Schadow innehade & hvarn utveckling han främjade, gjorde, att Düsseldorf mark blef Rycklands förnämsta konstcentrum. På utställningen år 1830 i Berlin hogs Düsseldorf dotjame alla öfriga konstmot ur beridat, och visade redan i två år. tienden den stora allmänheten i taffel köparnes quart. På utställning efter utställning skördade de främsta. Namnen Carl Fredr. Leining, Julius Hilken, Theod. Hildebrandt, Carl John, Edw. Bendemann och andras märksman för den unga skolan, flögo öfr Ryckland. Ynglingen, som yn stelt i skolan, föreg vorde på en gång till celebriteter, emedan det

24/10.93

9/3.94.

24/10. 93.

9/3. 94.

återgifva. Konstnärkolonien i Düsseldorf ledde ett lif för sig, och konstnärernas
 utgång var i det närmaste inkränt till konstnärer. Hwad som tilldrog sig
 i den stora världen därute af sig visste de knappast något. Få bländ dem
 lärte en tidning. De ibland dem, i hode politiska intressen, juoro den
 så otviveligt sländigt mildt med den politiska verkligheten, att de ville
 glömma, i de andres brydde sig om ingenting annat än att måla, besöka
 konsteners atelierer, ~~och~~ ^{och} giva det så smätfeligt i möjligt i sina hem,
 Vackra sommaraftnar besiktas något utvärldas, där man roade sig
 med kugelspel och med att springa kapp, och där man förfiskade sig,
 säger greke Raczycki, med en spilkam filnijolk. Man skulle väntat,
 att han snarare talat om ölreideln, än om rejökkshalen i präga om
 tyska konstnärer. Om vintern samlades man hvare lördag kl. på naget
 7 i Stadens gästhus till en litterär aftuncirkel, där dikter reciterades
 eller där H. Hechtritz uppläste episoder ur Konrighet i den tyska kejser-
 tiden. Hvarje måndagsafton öppnade Schadow, akademi direktörens
 hem, öppet för konstnärerna, som där kunde träffa vidlora män som
 Immermann, Felix Mendelssohn Bartoldy och Schnaase, författaren till
 en af våra ~~utländska~~ ^{utländska} äppesta konsthistorier. De egentliga fest-
 dagarna voro dock de teaterföreställningar, som leddes af Herr Immermann,
 och egde rum två gånger i veckan på Schadows privatteater och beströdes af
 den förnämsta världen i i närligg Düsseldorf. Teatern skulle end. Schadow
 i Immermann mening vara en af bildningsanstalterna för de unge konst-
 närerna. Den blef det ^{och} tyvärr blott allt för mycket, tygo de sina
 intryck från dess sentimentala ^{och} deklamationer och poser. En målares
 må taga sina intryck från hvilka områden som helst, blott icke
 från teatern, som ^{vid den för uppträdningen och} alltid för ⁱⁿ ~~malare~~ ^{gjort} ~~för~~ ^{gjort} ~~deras~~ ^{gjort} ~~in~~ ^{gjort} ~~de~~
 bildande konsterna på afvägar. Den tyska konsten står på en i våra
 dagar, och endast med half framgång, från att besjua krig på den
 teatraliska. Man må jämföra de gamle holländarnes eller de bättre
 fransmännens ^{figur} genrebilder med tyskarnes. De senares ^{figur} ~~likhet~~ ^{figur} blott allt
 för ofta i. k. tableaux vivants, i hvilka figurerna posen för i skadorna,
 sedan arrangören tilläti, att ^{gjort} ~~likhet~~ ^{gjort} ~~deras~~ ^{gjort} ~~in~~ ^{gjort} ~~de~~
 figur intagit den obehöfliga ställningen. Man märker, i dessa
 målade tablåer arrangörens ansträngning, innan ridån går upp.
 Nr 252. Bland de konstnärer, som mest bidrogo till att grundlägg
 rum

24/10. 93.

9/3. 94.

Dürndorfskolans richte, var Theod. Hildebrandt, ^{en af de mest firdige,} ~~Han o hans kamrat~~
 Carl John och hans ännu sonen värlat, har man alltid anset honom en
 sin tids mest betydande kolorister, i Tyskland nämligen ^{flora} i tysk-
 romantiska naturrell firdige honom till poesian o till myten. Ur myten och
 sagan och ur den af fantasien omgestaltade o förskönnade historien
 komade Hildebrandt och andra Dürndorfare af den äldre generationen
 sina inspirationer. Det har nu konstnärerna mer eller mindre gjort i ^{alla} samtida
 tider, och det finns icke det ringaste skäl att lysna till de rop, som
 dogmatiska naturalister höjt däremot. Vid Val af motio, af ämnen, som
 icke pverhufvas af någon dogmer, vare sig klassiska eller naturalistiska.
 Konstnären skall där ha sin fulla frihet. eller däremot kan man vil valen
 af ämnen begå det ~~värsta~~ ^{i främsta rummet} felet att pågå sig, om det är rörande eller
 menstrande eller o anlående på publiken, i stället för att man i främsta
 rummet måste pågå, om det är händigt att måla. Hildebrandt handlade
^{med sin} alla sina inspirationer ur ^{diktur} poesian, mest ur Shakespeares dramer; han var isig
 teaterkritikare, var Schadows regissör vid hans teaterföreläsningar o uppträdde
 sig själv som begärd dilettant på scenen privat. Det var då värt att o-
 märkligt att vänta af Hildebrandt, att han i sitt måleri skulle vänta
^{af} från teaterminnena. Den tafla, af honom, s. han visat, ^{är} "Molten o
 hans son," är en af ^{de} ~~den~~ ^{de} vid honom äro som man ej behöfver tänka på
 skadespelare. Än kan man spåra teatern till honom i Hildebrandts
 mest bibliska prækällningar. Så har han målat en Judit, till hvilken
 inspirationen tydligen icke är kommit omedelbart ur den gammaltestam. be-
 rättelsen, utan ur ett skadespel af Ludw. Tieck. Det var egentligen Hilde-
 brandts teknik, icke hans uppställning, icke hans själanalyt, eller
 någon andlig egenskap hos honom, s. han har samtida beundrade. Redan en samtida
^{Kunst} konstnärare yttrade om honom, att han med underbar illusion kunde,
 återge de minsta detaljerna, i en måbel, en klädespersedel o ett stycke
 arkitektur o målade dessa accessorer med samma kärlek o noggrannhet som
 man egade omräta o gestalter. I detta afseende påminner han om sin
 franska samtida Delaroche, ^{i samma utseende} och var han en föregångare till den
 skola, som uppstod i Belgien efter år 1830. Bäst är Hildebrandt, i sin-
 darna taflor, i hvilka han målat barn ensam för sig eller barn i väl-
 skap med någon vuxen (som här). Så har han en gång målat "njungade
 korgossar," om hvilken tafla det icke gäller hvad s. gäller om så många

24/10.93.

9/3.94.

anden på 1830-talet målade tycka taflor, att man har svårt att begripa, hvar de på sin tid kunde stå så mycket an. Hildebr. efter år 1874 vid 70 års ålder.

N: 354. Hord som jag sagt om Hildebrandt gäller också i hög mån om hans något yngre kamrat Edw. Bendemann, äfven han var starkt påverkad af teatern, och när han målade bibliska ~~ämnen~~^{taflor}, var det mer utdrä, af ~~detta~~^{bibeln} han var inspirerad än af dramer, d. behållit samma bibliska ämnen. År 1832 målade Bendemann den taflor som vi se här och som gjorde honom mycket berömd och firad öfver hela Tyckland. Ämnet är: "Sörjande judar i Babelon." Nytt firat hade Lord Byron i sina "Israelitiska rängor" mildat de i landsflykt bortförda Israels barns öden, och den yngre nämnde Friedr. v. Uechfritz hade i Düsseldorf latit uppfinna sitt drama "Babylonierna i Jerusalem", och det från desamma poetiska skapelser Bendemann fäste sin inspiration. Hvar på sin hvar fäste den konst för öfrigt var likgiltigt, blott taflorna äro borta. Och än i dag gör de honom på många sanna intryck, om än icke så öfverräddt, som på Bend:s samtida. Han har det felet, att det intryck han gör kommer icke så mycket från hans själv som från arhådarnes kända dan om de bibliska klagorängor, hvar de en af de bortfördes ~~hans~~ skaldar, profeta Jeremias, utgjutit sin sorg öfver Zions undergång och dess folks ^{ihing} firspåring. Men detta fel häftar vid de flesta bland öfver de bästa målningarna med ämnen ur bibeln eller historien. Man har ingen rättighet att ^{ändras} förändra utdöma dem. Förden Firkastelredomen skulle annars häffa allt hvad illustrationer till bibeln, historien och skalderna heter, och bland dem Bendemanns egna ^{utmärkte} ättas illustrationer till Lessings "Nathan den vise." Bendemann, d. länge var direktör i Düsseldorf akademi öfverlämnat förträffliga lärjungar, d. Milla sin mästarvärdighet, var verksam ända år 1877.

Jag kommer nu till den kanske mest genialiske, mest originelle af alla Düsseldorfare, Alfred Rethel, en man, hvars rykte icke aftagit, utan vuxit under årens lopp.

N: 355. Rethel föddes i Aachen år 1816 och kom som 13-årig gosse till Akademien i Düsseldorf. Medan hans kamrater ~~de~~ ^{de} värvade för riddare, eveniter, ^{och} alpor, för Romeo öfver Julia, för den heliga Genoveva i munku eller Kognisörken, frambesvarade den unge Rethel

24/10. 93.

9/3. 94.

den tynga fortidens höga gestalter, och han gjorde det på ett sätt som
 ingen af hans föregångare, samtida eller efterföljare kunna ärtad komma.
 Rethels verkliga lärovärdare voro ^{iheliga} icke professorerna i Jüßeldorf, utan
 den gamle Albrecht Düren, som han kärlekfullt studerat. I den gamla
^{kyrkbyggnaden i Aachen}
~~Minna och hvar för sig~~, Karl d. Stora residensstad, har Mr. Rethel
 som 24-årig ung man målat freskon ut Karl den Stora historia, hvilka till
 fullt uppnått det mål, till hvilket Peter v. Cornelius & Schwan v. Karli-
 feld sträfvade, ^{så} man aldrig kunna. Det är äkta episk poesi i dessa väldiga
 och gripande framställningar, bland hv. särskildt en, kejsar Otto III's besök
 i Karl d. Stora graf, konvalescer outplånligt intryck på alla, s. sett den.
 Det finns i dessa målningar icke ett spår af teaterverken, icke en skymt
 af pose & deklamation. De äro klara, enkla & i all sin enkelhet
 & storslagna berättelser med penning ^{hvilkas innebörd} berättelser, & man kunna förtä's
 äfven af dem, s. äro obekanta med historien. Tjuguhöfdes ouödliga acces-
 soarer. Blott det nödvändiga finns där, & det är skulpturlikasom i lapi-
 dornil. Formerna äro stränga & bestämda. Enkel är och en koloviten, den
 har något härdt, styft & dygt, s. passas ^{tille} för motiverna.
 Allt denna och hvar för sig erinna sig Pierre Prud'hons målning: "Rätt-
 visan & hämden, s. förföljda bortslingan" jag har i en föreg. förel. ~~visat~~
 den. Denna ämnade har Mr. Rethel också behandlat på lika gripande
 sätt. Han inspirerades därtill, nedan han och hörde en småt af Breckhous.
^{han} Taflans framställning rättvisans gudinna, s. förföljer en vildare. Man
 har sagt, att allegoriska taflor nödvändigt måste vara kalla och vär-
 besvärliga. Men dessa allegorier af Prud'hon & Rethel äro vana mot-
 satsen härtill. Båda göra det djupa intryck, & man behöfver aldrig
 ha hört talas om rättvisans gudinna för att förtä hvar de betyda.
 Ett barn kan begripa dem. Om denna Rethels målning berättas, ^{och}
 när hon utloftades i en konstförening, ^{hände på ett} så ^{kan} en domare ^{kan} utloftades
 henne. Denne domare hade, för att behaga sina höga vederbörande och
 för befordran & ordnar, sagt sig särdeles vinn om att förfölja s. k. dem-
 agoger, ^{unge} män, s. svärnade för en bättre, lagbundna & konstitutionel
 ordning i det under godtyckligt poliserade Riket Tyckland. Taflan väckte
 den orättfärdige domarens samvete och drog honom till vandra, säger det.
 N:o 355. Rethel var stor öfver en tecknare. Som tecknare och som
 freskmålare talan han samma manliga språk. Han har bland

24/10. 93.

24/10. 93.

13/3. 94.

24/10. 93.

13/3. 94.

